

۲

شاپرکی های پاسداری

عبدیت و عمل صالح

پژوهشکده تحقیقات اسلامی

شایستگی‌های پاسداری

۲. عبودیت و عمل صالح

تهیه‌کننده: پژوهشکده تحقیقات اسلامی

ویراستار: قدرت‌الله فرقانی

صفحه‌آر: حمزه زاهدی

ناشر: زمزم هدایت

چاپ: مرکز چاپ نمایندگی ولی فقیه در سپاه

نوبت چاپ: اول

تاریخ چاپ: بهار ۱۳۹۰

شمارگان: ۳۰۰۰ تومان

قیمت: ۱۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۰۸۹-۷۴۶-۹۶۴

قم، میدان پلیس، بلوار شهید محلاتی، پژوهشکده تحقیقات اسلامی

فهرست

۷	مقدمه
۹	□ ۲. عبودیت
۱۳	○ ۴. انجام واجبات
۱۶	* آشنایی با احکام مبتلا به
۱۹	* ۱۰. به جا آوردن نمازهای یومیه
۲۲	* ۱۱. تقيید به ادائی روزه ماه رمضان
۲۵	* ۱۲. تقيید به ادائی وجوده شرعی
۲۹	* ۱۳. اقدام به امر به معروف و نهی از منکر
۳۴	○ ۵. آشنایی و انس با قرآن
۳۸	* ۱۴. توانایی قرائت قرآن
۴۱	* ۱۵. میزان قرائت قرآن
۴۴	* ۱۶. تدبر و فهم آیات
۴۸	○ ۶. انجام مستحبات عبادی
۵۰	* ۱۷. انجام نوافل
۵۴	* ۱۸. دعا و توسل
۵۸	* ۱۹. گرفتن روزه‌های مستحبی

○ ۷. نظم و آراستگی	۶۰
* ۲۰. رعایت حدود شرعی و عرفی در آراستگی ظاهری فرد	۶۳
* ۲۱. نظم و انضباط سازمانی	۶۶
* ۲۲. نظم و انضباط فردی	۷۰
○ ۸. صبر	۷۳
* ۲۳. صبر در عبادات	۷۶
* ۲۴. صبر در برابر معاصی	۸۰
* ۲۵. صبر در مصائب	۸۲

مقدمه

پاسداری از انقلاب اسلامی و دستاوردهای ارزشمند آن، فلسفه تأسیس سپاه پاسداران را تشکیل می‌دهد. کارنامه تابناک سپاه در دفاع از انقلاب و امت اسلامی را فناوری روز و سلاح‌ها و تجهیزات نظامی پیشرفته و مدرن رقم نزد است؛ بلکه آموزه‌ها و توانمندی‌های دینی و معنوی نقش اول را در این عرصه ایفا کرده‌اند و در فضای جدید که جبهه جهاد مقدس به جنگ تمام‌عیار نرم مبدل گشته است پاسداران باید بر حرکت خود بر مبنای بصیرت دینی، تکلیف‌گرایی مبتنی بر فرهنگ والای علوی و عاشورایی عمق و شتاب بیشتری بخشنند.

شايسٽگى هاي پاسدارى، ظرفيت و توانايى يك پاسدار در به كارگيري مجموعه‌اي از قabilite‌ها، توانمندي‌ها و صفات برجسته متکى بر آموزه‌های دینی برای انجام موقعيت‌آميزي و ايفاي نقش برتر خود در پاسداری از انقلاب اسلامی و دستاوردهای آن است.

نهادينه شدن اين شايسٽگى ها در پاسداران علاوه بر تقويت و ارتقاي سطح كييفي نيز و هادر اجرای مطلوب مأموريت اصلی سپاه، می‌تواند محور اساسی نظمات در مدل تحول و تعالی آينده سپاه باشد. اين شايسٽگى ها، هرچند با توجه به گستره مأموريت سپاه و

نگاه جامع اسلام به یک پاسدار مطلوب بسیار زیاد است لیکن در کارگروه تدوین شایستگی‌های پاسداری پس از اولویت‌بندی و نگاه کاربردی در سه حوزه اعتقادی، اخلاقی و عملی، دوازده شاخص به عنوان اولویت نخست برگزیده شد و برای هر یک، معرفه‌ایی به عنوان معیارهای نشانگر هر شاخص، تبیین و سپس برای هر معرف سنجه‌هایی مشخص گردید که در حقیقت نمود عینی و ملاک‌های قابل اندازه‌گیری هر معرف به شمار می‌روند.

این شاخص‌ها و معرف‌ها همگی برگرفته از آموزه‌های دینی و منابع اسلامی؛ اعم از آیات، روایات و رهنمودهای حضرت امام خمینی و مقام معظم رهبری مذکور است.

این شاخص‌ها با علامت (□) در قالب دوازده کتاب جمع‌آوری شده و معرف‌ها با علامت (○) و سنجه‌ها با علامت (*) ذیل هر شاخص تبیین و مستندسازی شده‌اند.

در ضمن، بحث خودارزیابی و محاسبه نفس را در کتابی مستقل با عنوان «درآمدی بر شایستگی‌های پاسداری» مطرح کرده‌ایم تا پاسداران عزیز با مطالعه آن به اهمیت خودسازی و تهذیب نفس پی ببرند و آن را مبنای رشد و تعالی خویش قرار دهند.

در پایان با تشکر از همه پژوهندگان که در سال همت مضاعف و کار مضاعف با جدیت تمام و در فرصت محدود این اثر را به عنوان گام اول در تحقق خواسته‌های فوق پدید آورده‌اند، امیدواریم در پرتو عنایات و الطاف حضرت بقیة‌الله(عج) بتوانیم پاسداران واقعی برای اسلام و انقلاب اسلامی باشیم.

**پژوهشکده تحقیقات اسلامی
نمایندگی ولی فقیه درسپاه**

□ ۲. عبودیت و عمل صالح

تبیین

منظور از عبودیت، اظهار خضوع^۱ در برابر کسی است که نهایت انعام و اکرام را در حق مخلوقاتش روا داشته و او کسی جز خدای سبحان نیست.

مستندات

الف - آیات

۱. وَاعْبُدُ رَبِّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ. (حجر: ۹۹)

و پروردگارت راعبادت کن تا تورایقین حاصل آید.

۲. وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَا تَعْبُدُوا إِلَّا آنِيَاهُ... (اسراء: ۲۳)

پروردگار تو فرمان داده است که تنها او را بپرستید.

۱. مفردات، ص ۳۱۹

۳. وَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ إِنِّي لَكُمْ تَذَبَّرٌ مُّبِينٌ^۱
أَن لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمَ الْيَسْرٍ.

(هود: ۲۵-۲۶)

مانوح را به سوی قومش فرستادیم، (او به آنها اعلام کرد
که) من برای شما بیمدهنده آشکار هستم، و این که
جز خدا را نپرستید، من برای شما از عذاب روز دردنگ
بیمناکم.

ب - روایات

۱. امام باقر^ع به معنای واقعی عبودیت و بندگی اشاره
کرده، می‌فرماید:

لَا يَكُونُ الْعَبْدُ عَابِدًا لِلَّهِ حَقًّا عِبَادَةً هَتَّى يَنْقُطَعَ عَنِ الْخَلْقِ
كُلُّهُمْ إِلَيْهِ...^۲

بنده، حق عبادت و بندگی خدا را به جا نخواهد آورد،
مگر آنکه از همه خلق گستته و به او بپیوندد.

۲. امام صادق^ع نیز حقیقت عبودیت الهی را چنین بیان
می‌فرماید:

ثَلَاثَةُ أُشْيَاءُ أَن لَا يَرَى الْعَبْدُ لِنَفْسِهِ فِيمَا خَوَّلَهُ اللَّهُ مُلْكًا لِأَنَّ
الْعَبِيدَ لَا يَكُونُ لَهُمْ مُلْكٌ، يَرَوْنَ الْمَالَ مَالَ اللَّهِ يَضَعُونَهُ حَيْثُ
أَمْرَهُمُ اللَّهُ يَهُ وَلَا يَدْبِرُ الْعَبْدُ لِنَفْسِهِ تَدْبِيرًا وَجُمْلَةً اشْتِغَالَهُ فِيمَا
أَمْرُهُ تَعَالَى يَهُ وَنَهَاهُ عَنْهُ.^۲

۱. مجموعه ورآم، ج ۲، ص ۱۰۸.

۲. بحار الانوار، ج ۱، ص ۲۲۵.

(حقیقت عبودیت) در سه چیز است: ۱. بندۀ، خود را مالک داده‌های الهی نداند؛ زیرا بندگان مالک چیزی نمی‌شوند، بلکه مال را مال خدا می‌دانند و در همان راهی که فرموده به مصرف می‌رسانند. ۲. خود را در تدبیر امور ناتوان بداند. ۳. به انجام اوامر و نواهی الهی اشتغال ورزد.

ج - رهنمودها

مقام معظم رهبری:

۱. این رابطه با خدا را همه باید داشته باشند... نماز با توجه و با حضور بخوانید؛ به نوافل اهمیت دهید و سعی کنید که در روز مقداری قرآن تلاوت کنید. هیچ روزی بر شما نگذرد که مقداری قرآن -ولو د آیه، پنج آیه -با تدبیر تلاوت نکنید. این، به شما نورانیت می‌بخشد... در دعاهای ما، نفس رابطه با خدا، جزو بدیهیات و محاکمات ادعیه ماست و خدای متعال، متصرعین الیه را مورد توجه و عنایت خاص قرار می‌دهد.^۱

۲. غرض، این که روح عبادت، بندگی خداست. برادران و خواهران! ما باید سعی کنیم که روح بندگی را در خودمان زنده نماییم. بندگی، یعنی تسليیم در مقابل خدا، یعنی شکستن آن بتی که در درون ماست... روزه،

۱. بیانات در دیدار رئیس جمهور و هیأت وزیران به مناسبت آغاز هفته دولت ۱۳۷۶/۶/۲

نماز با توجه، انفاقات، حتّی جهاد فی سبیل الله، برای رسیدن به چنین دنیابی است که مردم بندۀ خدا باشند. پروردگار!! به محمد و آل محمد، ما را بندۀ خودت قرار بده.^۱

۱. سخنرانی در دیدار با اقشار مختلف مردم (روز سیام ماه مبارک رمضان)
۱۳۶۹/۲/۶

○ ۴. انجام واجبات

تبیین

منظور از واجبات، اعمالی است که به صورت أمر الزامی از انسان خواسته شده و مایه سعادتمندی انسان است.

مستندات

الف - آیات

۱. وَ أَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَ اتُّوَالِ الزَّكُوْهَ وَ ارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ.

(بقره: ۴۳)

نماز را به پادارید و زکات را بپردازید و بارکوع کنندگان به رکوع روید.

۲. وَ الْمُؤْمِنُونَ وَ الْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أُولَائِهِ بَعْضٌ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ يُقْيِمُونَ الصَّلَاةَ وَ يُؤْتُونَ الْزَّكُوْهَ وَ يُطْبِعُونَ اللَّهَ وَ رَسُوْلَهُ... (توبه: ۷۱)

مردان و زنان با ایمان، برخی سرپرست و ولی برخی دیگرند؛ امر به معروف و نهی از منکر می کنند و نماز را

بر پای می‌دارند و زکات می‌پردازند و از خدا و پیامبرش،
فرمان می‌برند.

۳. الَّذِينَ إِنْ مَكَانُهُمْ فِي الْأَرْضِ أَفَأْمُوا الصُّلُوةَ وَأَتَوْا الزَّكُورَةَ وَأَمْرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَا عَنِ الْمُنْكَرِ... (حج: ۴۱)

همان کسانی که هرگاه در زمین به آن‌ها قدرت
بخشیدیم، نماز را برپا می‌دارند، زکات می‌پردازند، و امر
به معروف و نهی از منکر می‌کنند.

ب - روایات

۱. امام علیؑ:

لَا عِبَادَةَ كَآدَاءِ الْفَرَائِضِ.^۱

عبادتی همچون ادائی واجبات نیست.

۲. از رسول خدا ﷺ نقل شده که خدای تبارک و تعالی فرمود:
ما يَتَقَرَّبُ إِلَى عَبْدِي بِمِثْلِ أَدَاءِ مَا فَتَرَضْتُ عَلَيْهِ.^۲

چیزی مانند انجام واجبات بندهام را به من نزدیک
نمی‌کند.

۳. امام علیؑ:

الْفَرَائِضُ الْفَرَائِضُ أَدُوهَا إِلَى اللَّهِ تُؤَدِّكُمْ إِلَى الْجَنَّةِ.^۳

بر شما باد به واجبات. آنها را برای خدا انجام دهید تا شما
را به بهشت برسانند.

۱. نهج البلاغه، خ ۱۰۹.

۲. بحار الانوار، ج ۷۰، ص ۱۶.

۳. نهج البلاغه، خ ۱۶۷؛ بحار الانوار، ج ۳۲، ص ۴۰.

ج - رهنمودها

مقام معظم رهبری:

۱. همه واجبات شرعی، اجتناب از همه محرمات، تشکیل دهنده مجموعه‌ای است از داروی تجویز شده از سوی پروردگار برای تقویت بنیه روحی و اصلاح امور دنیا و آخرت انسان - اصلاح جامعه، اصلاح فرد - منتها در این مجموعه بعضی از عناصر کلیدی هستند.^۱
۲. اصل قضیه، ترک گناهان است. انجام مستحبات و نوافل و توسولات و دعا و بقیه امور، فرع است.^۲

۱. بیانات در دیدار شرکت کنندگان در هفدهمین اجلاس سراسری نماز، ۱۳۸۷/۸/۲۹.

۲. سخنرانی در دیدار با اقشار مختلف مردم (روز یازدهم ماه مبارک رمضان) ۱۳۶۹/۱/۱۸.

* ۹. آشنایی با احکام مبتلا به

تبیین

فراگیری پاره‌ای از علوم، واجب است که در مرحله نخست، همان واجبات دینی، اعم از اعتقادات (اصول دین) و احکام لازم و سنت نبوی است و بر هر مرد و زن تکلیف شرعی است که احکام و مسائل مورد نیاز خود را فراگیرد.^۱

مستندات

الف - آیات

فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلٍّ فِرْقَةٌ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيَنذِرُوا
قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ يُعَذَّرُونَ. (توبه: ۱۲۲)

چرا از هر گروهی از آنان، طایفه‌ای کوچ نمی‌کنند تا در دین (و معارف و احکام اسلام) آگاهی یابند و هنگام بازگشت به سوی قوم خود، آن‌ها را بیم دهند؟ شاید (از مخالفت فرمان پروردگار) بترسند و خودداری کنند.

۱. نگاه کنید به توضیح المسائل، مسئله شماره ۱۱.

ب - روایات

۱. رسول خدا^{علیه السلام}:

أَفْ لِكُلِّ مُسْلِمٍ لَا يَجْعَلُ فِي كُلِّ جُمُعَةٍ يَوْمًا يَتَفَقَّهُ فِيهِ أَمْرَ دِينِهِ وَيَسْأَلُ عَنْ دِينِهِ.^۱

اف بر هر مسلمانی که در هر هفته، یک روز را برای شناخت امر دین خود و پرسش از آن قرار ندهد!

۲. حضرت علی^{علیه السلام} در وصیت خود به فرزندشان

(محمد حنفیه):

يَا بُنَيَّ... تَفَقَّهُ فِي الدِّينِ فَإِنَّ الْفُقَاهَاءَ وَرَأْتَهُ الْأَنْبِيَاءُ.^۲

فرزندم، ... در دین بصیر و فقیه باش که فقهای وارثان پیامبرانند.

۳. امام باقر^{علیه السلام}:

لَوْ أَتَيْتُ بِشَابًّا مِنْ شَابِ الشِّيَعَةِ لَا يَتَفَقَّهُ فِي الدِّينِ لَأَوْجَعْتُهُ.^۳

اگر جوانی از جوانان شیعه را نزد من آورند که در صدد درک و فراگرفتن احکام دین نباشد او را تنبیه می‌کنم.

۴. امام محمد باقر^{علیه السلام}:

الْكَمَالُ كُلُّ الْكَمَالِ التَّفَقَّهُ فِي الدِّينِ.^۴

منتھی درجه کمال تفقه در دین است.

۱. بحار الانوار، علامه مجلسی، ج ۱، ص ۱۷۶.

۲. جامع احادیث الشیعه، اسماعیل معزی، زیر نظر آیه الله سید حسین طباطبائی بروجردی، ج ۱، ص ۱۴۲.

۳. سفينة البحار، شیخ عباس قمی، ماده شبیب؛ بحار الانوار، ج ۱، ص ۲۱۴.

۴. بحار الانوار، ج ۱، ص ۱۷۲، باب ۲۲.

ج - رهنمودها

امام خمینی :

مسائلی را که انسان غالباً به آنها احتیاج دارد واجب است یاد بگیرد.^۱

۱. رساله امام، مسئله ۱۱.

* ۱۰. به جا آوردن نمازهای یومیه

مستندات

الف - آیات

۱. حافظُوا عَلَى الصَّلَواتِ وَ الصَّلَاةِ الْوُسْطَى وَ قُومُوا لِلَّهِ

قانِتینَ. (بقره: ۲۳۸)

بر همه نمازها و نماز میانه مواظبت کنید و فرمانبرانه
برای خدابه پاخیزید.

۲. قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ... وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَوةِهِمْ يَحْفَظُونَ.

(مؤمنون: ۹ و ۱)

همانا مؤمنان رستگار شدند؛... و آنها که بر نمازهای
خود مواظبت می کنند.

۳. وَأَمْرُ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَ اصْطَبِرْ عَلَيْهَا.... (طه: ۱۳۲)

کسان خود رابه نماز فرمان بده و بر نماز پایداری کن.

ب - روایات

۱. امام صادق ع:

إِنْ شَفَاعَتَنَا لَا تَتَالُ مُسْتَحِفًا بِالصَّلَاةِ.^۱

شفاعت ما به کسی که نماز را سبک بشمارد نخواهد

رسید.

۲. و نیز فرمود:

إِخْتِبَرْ شِيعَتَنَا فِي خَصْلَتَيْنِ، فَإِنْ كَانَتَا فِيهِمْ وَ أَلَا فَاعْزُبْ ثُمَّ اغْرُبْ... الْمُحَافَظَةُ عَلَى الصَّلَوَاتِ فِي مَوَاقِيْتِهِنَّ وَ الْمُوَاسَةُ لِلأَخْوَانِ وَ إِنْ كَانَ الشَّيْءُ قُلِيلًا.^۲

شیعیان مارا با دو ویژگی آزمایش کن، اگر در آنها بود

[شیعه واقعی است] و گرنه از آنها دوری گزین و دوری

گزین... نماز به وقت گزاردن و مواسات با برادران اگرچه

با چیز کمی باشد.

۳. حضرت علی ع:

أوصيكم بالصلوة و حفظها، فإنها خير العمل.^۳

شما را به نماز و حفظ آن سفارش می‌کنم که بهترین

عمل است.

۱. بحار الانوار، ج ۸۳، ص ۱۹، اسلامیه.

۲. مصادقة الاخوان، شیخ صدوق، ص ۳۵، بشیر، قم، ۱۴۰۴ ق.

۳. بحار الانوار، ج ۴۲، ص ۲۴۹.

ج - رهنمودها

مقام معظم رهبری:

۱. وقتی ما می‌بینیم در شرع مقدس اسلام این همه راجع به نماز - چه در قرآن، چه در کلمات نبی مکرم، چه در فرمایشات معصومین - ترغیب و تشویق و اهتمام نشان داده شده، کشف می‌کنیم که این نماز در بین مجموعه داروهای درمانگر بیماری‌های جسمی و روحی و فردی و اجتماعی انسان، آن عنصر اصلی یا یکی از اصلی‌ترین عناصر است.^۱
۲. این رابطه با خدا را همه باید داشته باشند... نماز با توجه و با حضور بخواهید، به نوافل اهمیّت بدھید... این به شمانورانیت می‌دهد...^۲
۳. نماز خاشعانه و سرشار از حال و حضور، بهشتی واقعی نخست در دل و جان نمازگزار و به تدریج در محیط، زندگی می‌آفربیند و صلاح و فلاح را به انسان هدیه می‌کند. از این رو، در همه ادیان الهی، نماز گزاردن، اصلی‌ترین ادب دین‌داری و آشکارترین و عمومی‌ترین نشانه ایمان است و نماز اسلام، کامل‌ترین و زیباترین نمازها است.^۳

۱. بیانات در دیدار شرکت کنندگان در هفدهمین اجلاس سراسری نماز، ۱۳۸۷/۸/۲۹.

۲. راهبردهای اساسی خدمتگاری به مدیران نظام اسلامی، ص ۸۴.

۳. پیام به اجلاس نماز، ۱۳۷۷/۶/۱۸.

* ۱۱. تقید به ادای روزه ماه رمضان

مستندات

الف - آیات

۱. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ
مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقَوْنَ. (بقره: ۱۸۳)

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، روزه بر شما نوشته
(واجب) شد، چنان که بر پیشینیان شما نوشته شد،
شاید تقوا پیشه کنید.

۲. شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ... فَمَنْ شَهَدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ
فَلْيَصُمُّهُ... (بقره: ۱۸۴)

ماه رمضان، ماهی که قرآن، در آن نازل شده است ...
پس هر کس از شما که در ماه رمضان در حضر باشد باید
روزه بدارد.

ب - روایات

۱. پیامبر اکرم ﷺ:

هُوَ شَهْرٌ دُعِيْتُمْ فِيهِ إِلَى ضِيَافَةِ اللَّهِ.^۱

رمضان، ماهی است که در آن، به میهمانی خدا دعوت شده‌اید.

۲. حضرت زهرا ع:

فَرَضَ اللَّهُ الصِّيَامَ تَثْبِيتًا لِلْإِخْلَاصِ.^۲

خداؤند، روزه را برای تثبیت اخلاص (در دل مردم) واجب کرده است.

۳. از امام حسین ع پرسیدند: چرا خدا روزه را واجب کرد
است؟ فرمود:

لِيَجِدَ الْفَقِيرُ مَسْأَلَجُوعٍ فَيَعُودُ بِالْفَضْلِ عَلَى الْمِسْكِينِ.^۳

تا توانمند گرسنگی را لمس کند و مازاد بر نیاز را به مستمند بدهد.

ج - رهنمودها

امام خمینی ره:

۱. امروز که ماه مبارک رمضان است همه اینها روزه‌دار باشند، آنهایی که واجب است برایشان روزه بگیرند، روزه‌دار باشند، نماز بخوانند در آنجا، و کارهای منکر در

۱. بحار الانوار، ج ۹۶، ص ۳۵۶.

۲. همان، ص ۳۶۸.

۳. همان، ص ۳۷۵.

آنجا به هیچ وجه نباشد. ضوابط اسلام باید محفوظ باشد، جمهوری اسلامی معنایش این است.^۱

۲. شماها در ماه مبارک رمضان، مهمان خدا هستید، مهماندار خداست، و مخلوق، مهمان اوست... ما باید حساب کنیم ببینیم که این ضیافت چی بوده است و ما چقدر راه یافته‌یم به این ضیافت... این ضیافت، همه‌اش ترک است، ترک شهوت‌اژ قبیل خوردنیها و نوشیدنیها و جهات دیگری که شهوت انسان اقتضا می‌کند. خداوند دعوت کرده ما را به اینکه شما باید وارد بشوید در این مهمانخانه و این ضیافت هم جز ترک، چیزی نیست. ترک هواها، ترک خوردنیها، ترک منی‌ها، منیت‌ها... من به شما آقایان و به هر کس که این کلمات می‌رسد و خصوصاً طبقه جوان عرض می‌کنم که آیا در این مهمانخانه رفتید؟ استفاده کردید؟ از شهوت، خصوصاً شهوت معنوی، چشم پوشیدید؟...^۲

۱. صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۴۰.

۲. صحیفه نور، ج ۲۰، ص ۲۱۰.

* ۱۲. تقید به ادای وجوه شرعی

تبیین

شریعت مقدس اسلام برای اداره جامعه، تعدیل ثروتها، رفع نیازهای عمومی، تقویت روحیه نوع دوستی و مانند اینها، دراموال انسان حقوقی را قرار داده که بعضی از آنها مثل زکات و خمس، واجب و بعضی دیگر مانند اتفاق، صدقه و قرض الحسنه، مستحب است.

از تکالیف مسلمانان، پرداختن «خمس» یعنی یک پنجم از درآمد و غنیمت است.^۱ که از درآمد و مازاد بر مخارج خود با شرایط خاصی که در فقه بیان شده، پرداخت می‌گردد.^۲

۱. ر. ک. فرهنگ معارف اسلامی، سید جعفر سجادی، واژه خمس.

۲. همان.

مستندات

الف - آیات

۱. وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومٌ. (ذاريات: ۱۹)

و در اموالشان (متقیان) برای سائل و محروم حقی است.^۱

۲. وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ ۝ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومٌ.

(معارج: ۲۴-۲۵)

(نمازگزاران واقعی) آنان که در مال و دارایی خود، حقی معین و معلوم کرده‌اند تا به فقیران سائل و فقیران آبرومند محروم رسانند.

۳. وَأَتِ الْقُرْبَى حَقَّهُ وَالْمُسْكِنَى... (اسراء: ۲۶)

حقوق خوشاوندان و مسکین را ادا کن.

۴. وَاعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِيتُم مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَةً وَلِرَسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ إِنْ كُنْتُمْ إِمَامُتُم بِاللَّهِ وَمَا أُنْزَلْنَا عَلَى عَبْدِنَا يَوْمَ الْقُرْقَانِ يَوْمَ التَّقَى الْجَمِيعُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. (انفال: ۴۱)

و بدانید هر چیزی را که به غنیمت گرفتید، یک پنجم آن برای خدا و پیامبر وا ز آن خوشاوندان [او] و یتیمان و بینوایان و در راه ماندگان است، اگر به خدا و آنچه بر

۱. برخی از مفسران آیه فوق را شامل حقوق واجب همچون خمس و زکات و حقوق غیر واجب چون صدقات و بخشش‌های دیگر شمرده و آیه را عام دانسته‌اند. (مجمع‌البيانات، ج ۹ و ۱۰، ص ۱۵۵، دار احیاء التراث العربي) برخی نیز آن را تها در مورد حقوق واجب دانسته‌اند (تفسیر‌کبیر، ج ۲۸، ص ۲۰۵).

بنده خود در روز جدایی [حق از باطل]-روزی که آن دو گروه با هم روبرو شدند-نازل کردیم، ایمان آورده‌اید و خدا بر هر چیزی تواناست.

ب - روایات

۱. امام صادق ع:

اَنَّ اللَّهَ لَا إِلَهَ اَلَّا هُوَ لَمَّا حَرَمَ عَلَيْنَا الصَّدَقَةَ، اَنْزَلَنَا الْخُمْسَ فَالصَّدَقَةُ عَلَيْنَا حَرَامٌ وَ الْخُمْسُ لَنَا فَرِيضةٌ وَ الْكَرَامَةُ لَنَا حَلَالٌ.^۱

همانا خداوند - که خدایی جز او نیست - وقتی صدقه (واجب) را بر ما حرام کرد، خمس را برای ما فرو فرستاد. پس صدقه (واجب) بر ما حرام و خمس برای ما واجب و کرامت (هدیه) برای ما حلal است.

۲. امام باقر ع:

لَا يَحِلُّ لِاَحَدٍ اَنْ يَشْتَرِي مِنَ الْخُمْسِ شَيْئاً حَتَّى يَصِلَّ الَّيْنَا حَقَّنَا.^۲

بر کسی حلال نیست از مالی که خمس به آن تعلق گرفته چیزی بخرد، تا اینکه حق مارا به مابرساند.

۳. امام صادق ع درباره علت دریافت خمس از مردم می‌فرمود:

۱. وسائل الشیعه، ج ۱، ص ۳۳۷

۲. همان، ج ۹، ص ۴۸۴

إِنِّي لَآخُذُ مِنْ أَحَدِكُمُ الدِّرْهَمَ وَإِنِّي لَمِنْ أَكْثَرِ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مَالًا،
مَا أُرِيدُ بِذَلِكَ إِلَّا أَنْ تُظَهِّرُوا.^۱

من با این که از بیشتر اهل مدینه دارترم، یک درهم
[خمس] را هم از شما می‌گیرم و از این کار قصدی جز
پاک شدن شماندارم.

۱. علل الشرایع، شیخ صدوق، ص ۳۷۷-۳۷۸.

* ۱۳. اقدام به امر به معروف و نهی از منکر

تبیین

آیین مقدس اسلام، در کنار دیگر برنامه‌های سازنده فردی و اجتماعی خود، از پیروانش می‌خواهد، که نسبت به آنچه از دیگران می‌بینند، بی‌تفاوت نباشند، بلکه آنان را به سوی خوبی‌ها فراخواند، از بدی‌ها بازدارند. این دو وظیفه اساسی (دعوت مردم به خوبی‌ها و جلوگیری از بدی‌ها)، «امر به معروف و نهی از منکر» نام دارد.

«معروف» در لغت به معنای شناخته شده و «منکر» به معنای ناشناخته است و اسلام، کارهای خوب را از این جهت که با فطرت الهی انسان آشنا و سازگار است، به رسمیت می‌شناسد و «معروف» معرفی می‌کند و کارهای بد را نیز از این جهت که با فطرت پاک وی بیگانه بوده و موجب سقوط و انحطاط اوست، به رسمیت نمی‌شناسد و «منکر» معرفی می‌کند. بنابر این، هر عملی که موجب رشد و کمال انسان شود و عقل و شرع، آن را ارزش بداند، معروف و هر کاری که باعث

انحراف فرد و جامعه از مسیر کمال گردد، و ضد ارزش تلقی شود، منکر خواهد بود.^۱

مستندات

الف - آیات

۱. وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أَمَةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ

يَنْهَا عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَوْلَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ. (آل عمران: ۱۰۴)

باید از شما گروهی باشند که دعوت به نیکی و امر به خوبی و نهی از بدی کنند و آنان همان رستگارانند.

۲. كُتُمْ خَيْرٌ أُمَّةٌ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَا عَنِ

الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ... (آل عمران: ۱۱۰)

شما بهترین امتی بودید که برای مردم ظاهر شده است؛ (زیرا) امر به معروف و نهی از منکر می‌کنید و به خدا ایمان دارید.

۳. يَا بَنِي إِقِيمُ الصَّلَاةَ وَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَا عَنِ الْمُنْكَرِ وَاصْبِرْ

عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذِلِكَ مِنْ عَزِيزِ الْأَمْوَرِ. (آل عمران: ۱۷)

ای پسرک من! نماز بگزار و امر به معروف و نهی از منکر کن و بر هر چه بر تو رسد صبر کن، که این از کارهای مهم و اساسی است.

۱. ر. ک: امر به معروف و نهی از منکر، حسین نوری همدانی، ترجمه محمد محمدی، ص ۸۳، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی.

٤. وَ كَانَ يَأْمُرُ اهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَ الزَّكُوَةِ وَ كَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا.

(مریم: ۵۵)

او (حضرت اسماعیل) همواره خانواده‌اش را به نماز خواندن و زکات دادن امر می‌کرد و همواره مورد رضایت پروردگارش بود.

ب - روایات

۱. پیامبر اکرم ﷺ:

إِنَّ اللَّهَ لَيُبَغِّضُ الْمُؤْمِنَ الْمُسْعِفَ الَّذِي لَا دِينَ لَهُ، فَقَيْلَ
وَ مَا الْمُؤْمِنُ الْمُسْعِفُ الَّذِي لَا دِينَ لَهُ؟ قَالَ الَّذِي لَا يَنْهَا
عَنِ الْمُنْكَرِ.

خداوند مؤمن ناتوانی را که دین ندارد، دوست نمی‌دارد.
سؤال شد: مؤمن ناتوان بی‌دین چه کسی است؟ فرمود
آن که نهی از منکر نمی‌کند.

۲. امیر مؤمنان علیه السلام:

وَ مَا أَعْمَالُ الْبِرِّ كُلُّهَا وَالْجَهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عِنْدَ الْأَمْرِ
بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهُى عَنِ الْمُنْكَرِ الْأَكْفَافُ فِي بَخْرِ لُجْيٍ.^۲
و همه اعمال نیک و (حتی) جهاد در راه خدا در مقایسه
با امر به معروف و نهی از منکر همچون رطوبت دهان در
مقایسه با دریای پهناور است.

۱. وسائل الشیعه، ج ۱۱، ص ۳۹۷.

۲. شرح نهج البلاغه صبحی صالح، کلمات قصار، شماره ۳۷۳، اهل سنت نیز این سخن را از پیامبر ﷺ نقل کرده‌اند (محاجة البيضا، ج ۴، ص ۹۹).

۳. امام حسین ع:

... إِنَّهَا إِذَا أُدْبِتْ وَ أُقْبِطَتْ اسْتَقَامَتِ الْفَرَائِضُ كُلُّهَا هَيْنَا
وَ صَعَبَهَا وَ ذِلْكَ أَنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ دُعَاءُ
إِلَى إِلَلٰسْلَامِ مَعَ رَدِّ الْمَظَالِمِ وَ مُخَالَفَةِ الظَّالِمِ وَ قِسْمَةِ الْفَقِيرِ
وَ الْغَنَّائِمِ وَ اخْذِ الصَّدَقَاتِ مِنْ مَوَاضِعِهَا وَ وَضْعَهَا فِي حَقِّهَا.^۱

(خدا می‌داند) اگر امر به معروف و نهی از منکر انجام گیرد، تمام واجبات الهی، چه تکلیفهای آسان و چه وظایف سخت به پا داشته می‌شود، چرا که با انجام این وظیفه، همه به اسلام فرا خوانده می‌شوند و از ظلمها جلوگیری و با ستم پیشگان مبارزه می‌شود، و به وسیله آن غنیمت‌ها و درآمدهای دیگر بیت‌المال، عادلانه تقسیم و مالیاتها جمع‌آوری و به افراد مستحق پرداخت می‌شود.

۴. امام باقر ع:

... إِنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ فَرِيْضَةٌ عَظِيمَةٌ يَهَا
تُقْامُ الْفَرَائِضُ وَ تَأْمَنُ الْمَذَاهِبُ وَ تَحَلُّ الْمَكَاسِبُ وَ تُرَدِّدُ
الْمَظَالِمُ وَ تُعْمَرُ الْأَرْضُ وَ يُنْتَصَفُ مِنَ الْأَعْدَاءِ وَ يَسْتَقِيمُ الْأَمْرُ.^۲

امر به معروف و نهی از منکر فریضه بزرگی است که دیگر واجبات به وسیله آن تحقق پیدا می‌کند و در پرتو آن راهها امن شده و کسبها در مسیر حلال و مشروع

۱. وسائل الشیعه، ج ۱۱، ص ۴۰.

۲. فروع کافی، ج ۵، ص ۵۵؛ مرآۃ العقول، ج ۱۸، ص ۴۰۰.

قرار می‌گیرد، از ستم جلوگیری و زمین آباد می‌شود و حق از دشمنان باز پس گرفته شده، امر دین و دنیا قوام و پایداری می‌یابد.

ج - رهنمودها

امام خمینی^۱:

امر به معروف و نهی از منکر دو اصلی است در اسلام، که همه چیز را می‌خواهد اصلاح کند؛ یعنی با این دو اصل می‌خواهد تمام قشرهای مسلمین را اصلاح بکند. به همه مأموریت داده، به همه، به تمام افراد زیر پرچم مأموریت داده که باید وادار کنید همه را به کارهای صحیح.^۲

مقام معظم رهبری:

یکی از مواهب الهی و مفاخر اسلامی و مایه رشد و ارتقا و پیشرفت امور و مصدق بارز فریضه امر به معروف است و باید در جامعه بماند و توسعه و کیفیت بیابد.^۳

۱. صحیفه امام، ج ۱۰، ص ۱۱۲.

۲. پیام به مناسبت دومین سالگرد اتحاد حضرت امام خمینی^۴، ۱۳۷۰/۳/۱۳.

○ ۵. آشنایی و انس با قرآن

مستندات

الف - آیات

۱. وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي أَتَخْذُنَّهُمْ هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا.

(فرقان: ۳۰)

و پیامبر گفت: پروردگار ا به راستی پیروان من این قرآن را متروک گزارند.

۲. إِنَّ الَّذِينَ يَتَلَوَّنُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ أَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَ عَلَانِيةً، يَرْجُونَ تِجَارَةً لَنْ تَبُورَ. (فاطر: ۲۹)
کسانی که کتاب خدا را می خوانند، و نماز را بر پا می دارند، و از آنچه به ایشان روزی داده ایم - پنهان و آشکار - انفاق می کنند، به تجاری که هرگز، «سوخت و سوز» ندارد امید دارند.

۳. يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَ شِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَ هُدًى وَ رَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ. (یونس: ۵۷)

ای مردم! از ناحیه پروردگار تان موعظه‌ای برای شما آمده که برای آنچه در سینه‌ها است، شفا و برای مؤمنان، هدایت و رحمت است.

ب - روایات

۱. پیامبر اعظم ﷺ:

فَإِذَا التَّبَسَّتَ عَلَيْكُمُ الْأُمُورُ كَقِطَعِ اللَّيلِ الْمُظْلِمِ فَعَلَيْكُم
بِالْقُرْآنِ؛ فَإِنَّهُ شَافِعٌ مُشَفَّعٌ وَمَا حَلَّ مُصَدِّقٌ، مَنْ جَعَلَهُ أَمَامَةً
قَادِهً إِلَى الْجَنَّةِ، وَمَنْ جَعَلَهُ خَلْفَهُ سَاقِهً إِلَى النَّارِ.^۱

هر گاه کارها همچون پاره‌های شب تار بر شما تاریک و شب‌ههناک شد، به قرآن روی آورید؛ زیرا قرآن شفیعی است که شفاعتش پذیرفته است و شاکی و خصمی است که شکایتش قبول می‌شود. هر که قرآن را فراروی خود قرار دهد، اورابه سوی بهشت کشاند و هر که آن را پشت سر خویش نهاد، به سوی دوز خش براند.

۲. همان حضرت ﷺ:

۲. عَلَيْكُمْ بَتَّعِلِمُ الْقُرْآنَ وَكَثْرَةٌ تِلَاقُتِهِ.^۲

بر شما باد به آموختن قرآن و بسیار خواندن آن.

۳. و نیز:

۱. نوادر راوندی، ص ۲۱.

۲. کنز العمال، ح ۲۳۶۸.

انَّ هَذِهِ الْقُلُوبُ تَصَدَّى كَمَا يَصَدُّ الْحَدِيدُ. قَيْلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ،
فَمَا جَلَّوْهَا؟ قَالَ: تِلَوَةُ الْقُرْآنِ.^۱

این دل‌ها نیز همانند آهن زنگار می‌بندد. عرض شد:
ای رسول خدا، صیقل‌دهنده دل‌ها چیست؟ فرمود:
تلاؤت قرآن.

ج - رهنمودها

امام خمینی رهبر اسلام:

از انس با قرآن کریم، این صحیفه الهی و کتاب هدایت،
غفلت نورزند.^۲

مقام معظم رهبری:

۱. انس با خود قرآن لازم است؛ یعنی پژوهندۀ قرآنی
باید با مجموع قرآن مأнос باشد؛ تلاؤت قرآن، دوباره
خواندن قرآن، سه باره خواندن قرآن، تدبیرهای شخصی
در قرآن، کمک می‌کند به اینکه ما وقتی در یک موضوع
خاصی در قرآن دنبال حقائق می‌گردیم، درباره آن
موضوع بتوانیم راه به جائی ببریم؛ پس خود انس با قرآن
لازم است.^۳

۱. همان، ح. ۲۴۴۱.

۲. صحیفه امام، ج. ۲۰، ص. ۹۱.

۳. بیانات در دیدار جمعی از بانوان قرآن پژوه کشور، ۱۳۸۸/۷/۲۸.

۲. من باز هم به جوانان عزیzman توصیه می‌کنم که با قرآن انس بگیرید، با قرآن مجالست کنید. «وَمَا جَالَسَهُ
هُذَا الْقُرْآنُ أَحَدٌ إِلَّا قَامَ عَنْهُ بِزِيَادَةٍ أَوْ نُفْصَانٍ؛ زِيَادَةٍ فِي
هُدَىٰ وَنُفْصَانٍ فِي عَمَّى» هر باری که شما با قرآن نشست و برخاست کنید، یک پرده از پرده‌های جهالت شما برداشته می‌شود، یک چشم‌های نورانیت در دل شما گشایش پیدا می‌کند و جاری می‌شود. انس با قرآن، مجالست با قرآن، تفهّم قرآن، تدبّر در قرآن، اینها لازم است.^۱

۱. بیانات در دیدار قاریان قرآن، ۱۳۸۹/۴/۲۴.

* ۱۴. توانایی قرائت قرآن

تبیین

معیار در صحت قرائت این است که حروف از مخارج خودشان ادا شوند، به طوری که اهل این زبان (عربی) در وقت ادای آن حروف بگویند که او فلان حرف را ادا کرد نه حرف دیگر را.^۱

مستندات

الف - آیات

... وَرَتَّلَ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا. (مُزَمَّل: ۴)

ای پیامبر ﷺ قرآن را با ترتیل و شمرده بخوان.

۱. تحریرالوسیله، امام خمینی ؑ، ج ۱، کتاب الصلوة، باب فی القراءة والذکر، مسأله ۱۳.

ب - روایات

۱. امام صادق ع:

يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ لَا يَمُوتَ حَتَّى يَتَعَلَّمَ الْقُرْآنَ أَوْ يَكُونَ
فِي تَعْلِيمِهِ.^۱

شایسته است مؤمن پیش از مرگ، قرآن را فراگیرد یا در
حال فraigیری آن باشد.

۲. رسول خدا ص با اشاره به برخی آثار فraigیری قرآن،
مردم را این گونه تشویق نموده‌اند:

إِنَّ أَرْدَتُمْ عَيْشَ السُّعَادِ وَمَوْتَ الشَّهَدَاءِ وَالنَّجَاهَ يَوْمَ الْحَشْرِ
وَالظُّلُلُ يَوْمَ الْحَرُورِ وَالْهُدَى يَوْمَ الْضَّلَالَةِ فَادْرُسُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ
كَلَامُ الرَّحْمَنِ وَحِرْزٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ وَرُجْحَانٌ فِي الْمِيزَانِ.^۲

اگر زندگی سعادتمندان، عروج شهدا، نجات در روز
حسرت، سایه در روز گرما و هدایت در روز گمراهی را
می‌خواهید، قرآن را بیاموزید؛ زیرا آن کلام رحمان و
نگهدارنده از شیطان و سبب رجحان و برتری در میزان
اعمال است.

۳. و نیز می‌فرماید:

خَيْرٌ كُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلِمَهُ.^۳

برترین شما کسی است که قرآن را بیاموزد و به دیگران
تعلیم دهد.

۱. میزان الحکمه، ج ۸، ص ۷۳

۲. همان، ص ۷۴

۳. همان، ص ۷۳

۴. امام علی[ؑ] در تعریف و توضیح واژه ترتیل فرمود:
الترتیل تجوید الحروف و معنیة الوقوف.^۱

ترتیل عبارت است از نیکو ادا کردن حروف و شناخت محل وقف‌های قرآن.

ج - رهنمودها

امام خمینی[ؑ]:

واجب است که قرائت، صحیح باشد، پس اگر عمدأً، یک حرف، یا حرکت، یا تشدید، یا مانند آن را اخلال کند، نمازش باطل است و کسی که حمد یا سوره را نمی‌تواند به خوبی بخواند، واجب است یاد بگیرد.^۲

مقام معظم رهبری:

نمی‌شود قبول کرد، در کشوری که مردمش معتقد به اسلام هستند، احدی از آحاد مردم -غیر از اطفال بسیار کوچک - باشند که نتوانند قرآن را بخوانند؛ چه رسد به این که در نظامی، مردم بر پایه اسلام زندگی کنند.^۳

۱. النَّشْرُ فِي الْقُرَاءَاتِ الْعَشْرِ، ج ۱، ص ۲۰۹؛ در منابع روایی شیعه، کلام امام[ؑ] به این صورت آمده است: «الترتیل حفظ الوقوف و اداء الحروف»، بحار، ج ۸۴، ص ۱۸۸، اسلامیه.

۲. تحریر الوسیله، ج ۱، کتاب الصلوة، باب فی القراءة والذکر، مسأله ۱۲.

۳. سخنرانی در پایان مراسم قرائت قاریان قرآن، ۱۳۶۹/۱/۱۹.

* ١٥. ميزان قرائت القرآن

مستندات

الف - آيات

فَاقْرُؤُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ... (مزمل: ٢٠)

هر قدر میسر است از قرآن بخوانید.

ب - روایات

١. رسول خدا ﷺ :

مَنْ قَرَأَ عَشْرَ آيَاتٍ فِي لَيْلَةٍ لَمْ يُكْتَبْ مِنَ الْغَافِلِينَ وَمَنْ قَرَأَ خَمْسِينَ آيَةً كُتِبَ مِنَ الدَّاكِرِينَ وَمَنْ قَرَأَ مِائَةً آيَةً كُتِبَ مِنَ الْقَانِتِينَ وَمَنْ قَرَأَ مِائَتَيْ آيَةً كُتِبَ مِنَ الْخَاسِعِينَ وَمَنْ قَرَأَ ثَلَاثَمَائَةً آيَةً كُتِبَ مِنَ الْفَائِتِينَ وَمَنْ قَرَأَ خَمْسَمَائَةً آيَةً كُتِبَ مِنَ الْمُجْتَهِدِينَ وَمَنْ قَرَأَ أَلْفَ آيَةً كُتِبَ لَهُ قِنْطَارٌ وَالْقِنْطَارُ خَمْسُونَ أَلْفَ مِنْقَالٍ ذَهَبٍ وَالْمِنْقَالُ أَرْبُعةٌ وَعِشْرُونَ قِيرَاطًا أَصْغَرُهُمَا مِثْلُ جَبَلٍ أَحْدُو وَأَكْبَرُهُمَا مَا يَبْيَنُ السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ.^١

١. أمالى الصدق، ص ٦٠.

هر که شبی ده آیه قرائت کند از غافلان نوشته نشود و هر که
پنجاه آیه قرائت کند از ذاکران نوشته شود و هر که صد
آیه قرائت کند از عابدان نوشته شود و هر که دویست آیه
بخواند از خاشعان نوشته شود و هر که سیصد آیه
بخواند از کامیابان نوشته شود و هر که پانصد آیه بخواند
از مجتهدان نوشته شود و هر که هزار آیه بخواند برای او
قططاری نویسنده و قنطرار پنجاه هزار مثقال طلا است
و هر مثقالی بیست و چهار قیراط که کوچکترش چون
کوه احد است و بزرگترش میان آسمان و زمین.

۲. امام صادق ع:

**الْقُرْآنُ عَهْدُ اللَّهِ إِلَىٰ خَلْقِهِ فَقَدْ يَنْبُغِي لِلْمُرْءِ الْمُسْلِمِ أَنْ يَنْظُرَ
فِي عَهْدِهِ وَأَنْ يَقْرَأْ مِنْهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ حَمَسِينَ آيَةً.^۱**
قرآن مجید سفارش‌نامه‌ای است که از سوی خداوند به
مردم ابلاغ شده است. پس شایسته است که مسلمان در این نامه سفارشی بنگرد و هر روزه پنجاه آیه
از قرآن تلاوت کند.

۳. امام رضا ع در هر سه روز یک قرآن ختم می‌کرد
و می‌فرمود:

لَوْأَرَدْتُ أَنْ أَخْتِمَهُ فِي أَقْرَبِ مِنْ ثَلَاثَةِ لَخَتَمْتُ.^۲
اگر می‌خواستم قرآن را در کمتر از سه روز ختم کنم هر
آینه ختم می‌کردم.

۱. کافی، ج ۲، ص ۶۰۹.

۲. بحار الانوار، ج ۴۹، ص ۹۰.

ج - رهنمودها

مقام معظم رهبری:

سعی کنید که در روز مقداری قرآن تلاوت کنید. هیچ روزی بر شما نگذرد که مقداری قرآن - ولود آید، پنج آیه بخوانید.^۱

۱. بیانات در دیدار رئیس جمهور و هیأت وزیران به مناسبت آغاز هفتة دولت، ۱۳۷۶/۶/۲.

* ۱۶. تدبر و فهم آیات

تبیین

تدبر در قرآن؛ یعنی اندیشیدن در مقاصدی که آیات قرآن برای تفہیم آن‌ها نازل شده است. به عبارت دیگر گذر از ظاهر لفظ و رسیدن به حقایقی که قرآن بدان‌ها اشاره دارد.

مستندات

الف - آیات:

۱. أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ
اخْتِلَافًا كَثِيرًا. (نساء: ۸۲)

آیا در معانی قرآن نمی‌اندیشند؟ اگر از جانب غیر خدا بود قطعاً در آن اختلاف بسیاری می‌یافتند.

۲. أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أُفْقَالُهَا. (محمد: ۲۴)

آیا آن‌ها در قرآن تدبّر نمی‌کنند یا بر دل‌هایشان قفل نهاده شده است؟

٣. کتابُ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدْبِرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُوا
الْأَلْبَابِ (ص: ٢٩)

این کتابی است که ما به سوی تو نازلش کردیم تا در آیات آن تدبیر کنند.

ب - روایات

١. امام علیؑ:

الْأَلَّا حَيْرَ فِي قِرَاءَةِ لَئِسَ فِيهَا تَدْبِيرٌ!

آگاه باشید در قرائتی که همراه تدبیر نباشد، خیری نیست.

٢. تَدْبِرُوْ آيَاتِ الْقُرْآنِ وَاعْتَبِرُوا بِهِ فَإِنَّهُ أَلْعَلُ الْعِبَرِ.

در آیات قرآن به خوبی بیندیشید و از آن عبرت بگیرید. همانا قرآن رسالترين عبرت هاست.

٣. امام صادقؑ در تفسیر آیه «يَتَلَوُنَهُ حَقٌّ تَلَوْتَهُ» می فرماید:
يُرَتَّلُونَ آيَاتِهِ وَ يَتَفَقَّهُونَ فِيهِ وَ يَعْمَلُونَ بِالْحُكْمَاءِ وَ يَرْجُونَ
وَعْدَهُ وَ يَخَافُونَ وَعِدَّهُ وَ يَعْتَبِرُونَ بِقِصَاصِهِ وَ يَأْتِمُرُونَ
بِأَوْامِرِهِ وَ يَتَنَاهُونَ عَنْ نُوَاهِيهِ. مَا هُوَ اللَّهُ حَفْظُ آيَاتِهِ وَ دَرْسُ
حُرُوفِهِ وَ تَلَوْةُ سُورَهِ وَ دَرْسُ اعْشَارِهِ وَ أَخْمَاسِهِ. حَفَظُوا
حُرُوفَهُ وَ أَضْنَاعُوا حَدُودَهُ وَ إِنَّمَا هُوَ تَدْبِرُ آيَاتِهِ وَالْعَمَلُ بِالْحُكْمَاءِ
قَالَ اللَّهُ تَعَالَى كِتَابُ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدْبِرُوا آيَاتِهِ.

١. بحار الانوار، ج ٩٢، ص ٢١١.

٢. شرح غرر الحكم، ج ٣، ص ٢٨٤.

٣. إرشاد القلوب، ج ١، ص ٧٩.

(این تلاوت‌کنندگان به حق) کسانی‌اند که به شیوه ترتیل، آیاتش را می‌خوانند و معانی اش را فهم می‌کنند و به احکام آن عمل می‌نمایند و امید به وعده‌اللهی دارند و از عذابش در خوف و هراسند و قصص آن را مجسم می‌بینند و از مَثَلِ‌هایش عبرت می‌گیرند و اوامرش را اجرامی کنند و از محرماتش دوری می‌گرینند. و آن – به خدا قسم – صرفاً با حفظ آیات و چینش منظم حروف و تلاوت سوره‌ها و یادگیری یک دهم و یک پنجم قرآن حاصل نمی‌شود؛ (کسانی که تنها به همین مسائل اکتفا کنند) حروفش را حفظ و حدودش را تباہ کرده‌اند. (حق تلاوت) فقط تدبیر در آیات آن است؛ چرا که خداوند می‌فرماید: «این کتابی است پربرکت که بر تو نازل کردیم تا در آیات آن تدبیر کنند و خردمندان متذکر شوند.»

ج - رهنمودها

امام خمینی^۱ :

در قرآن کریم این سرچشمۀ فیض اللهی تدبیر کن هر چند صرف خواندن آن که نامه محبوب است به شنونده محجوب آثاری دلپذیر دارد، لکن تدبیر در آن انسان را به مقامات بالاتر و والاتر هدایت می‌کند.^۱

۱. صحیفه امام، ج ۱۸، ص ۴۴۶.

مقام معظم رهبری:

اگر جوان مسلمان با قرآن انس پیدا کند و فرصت تدبیر در قرآن را به خود بدهد، بسیاری از شباهات دشمنان بی اثر خواهد شد. البته همه دستگاه‌های فرهنگی کشور باید کمک کنند. باید مفاهیم قرآنی به وسیله خبرهای این کار دسته‌بندی شود و به تناسب در جای خود و در کتابهای درسی - چه در مدرسه‌ها و چه در دانشگاهها - گنجانده شود. این ارتباط باید دائمی باشد.^۱

۱. بیانات در دیدار جمعی از حافظان و قاریان قرآن نونهال و نوجوان کشور. ۱۳۸۰/۶/۲۸

○ ۶. انجام مستحبات عبادی

مستندات

الف - آیات

۱.وَمَنْ تَطُوعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلَيْهِ. (بقره: ۱۵۸)

هر کس کار نیک را با رغبت انجام دهد همانا خداوند شکرگزار و داناست.

۲. إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُدْهِنُ الْسَّيِّئَاتِ. (ہود: ۱۱۴)

حسنات، گناهان را از بین می برد.

۳. وَمَا تَقْعُلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ . (بقره: ۱۹۷)

آنچه از خیر انجام می دهید خداوند اطلاع دارد.

۴. مَا تُدْمِنُوا لِأَنفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ .

(بقره: ۱۱۰)

آنچه عمل خیر می کنید و برای سرای دیگر از پیش می فرستید آن را نزد خدا خواهید یافت.

ب - روایات

امام علیؑ:

جُودُوا فِي اللهِ وَ جَاهِدُوا أَنفُسَكُمْ عَلَى طَاعَتِهِ يُعْظَمُ لَكُمُ الْجَزَاءُ...^۱

ببخشید در راه خدا و جهاد کنید با نفس‌های خود بر طاعت و فرمانبرداری تا بزرگ گرداند از برای شما پاداش را...^۲

ج - رهنمودها

مقام معظم رهبری:

۱. برادران با قرآن و حدیث و مفاهیم اسلامی آشنا بشوید و قدرت درک ذهنی خود را بالا ببرید و از لحاظ عملی واقعاً مراقب و مواظب و اهل عبادات و فرایض و نوافل و صفا باشید.^۳

۲. توسلات و توجهاتتان را به پورددگار بیشتر کنید. نوافل مخصوصاً نافلّه شب و سیله مهمی است.^۴

۱. شرح غررالحكم، ج ۳، ص ۳۵۹.

۲. در دیدار با مسئولان نمایندگی ولی فقیه در سپاه، ۱۳۶۸/۱۱/۷.

۳. دیدار با کادر حزب الله لبنان، ۱۳۷۹/۱۲/۱۲.

* ۱۷. انجام نوافل

تبیین

نمایزهای مستحبی که آنها را «نافله» گویند زیاد است. در میان نوافل به خواندن نافله‌های شبانه روز بیشتر سفارش شده و آنها در غیر روز جمعه، سی و چهار رکعت اند که هشت رکعت آن نافله ظهر، هشت رکعت نافله عصر، چهار رکعت نافله مغرب، دو رکعت نافله عشا، یازده رکعت نافله شب و دو رکعت نافله صبح می‌باشد.^۱

مستندات

الف - آیات

۱. تَتَجَافِيْ جُنُوْبِهِمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبِّهِمْ خَوْفًا وَ طَمَعًا وَ مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ. (سجده: ۱۶)

از بستر خواب پهلو تهی کنند، پروردگارشان را با بیم و امید بخوانند و از آنچه روزیشان کرده‌ایم انفاق کنند.

۱. توضیح المسائل، امام خمینی^{ره}، مسأله ۷۶۴.

۲. وَمِنَ الَّذِينَ فَهَجُدُوا بِنَافِلَةٍ لَكَ عَسَى أَنْ يَعْثَكَ رُبُكَ مَقَاماً مَحْمُوداً. (اسراء: ۷۹)

و پاسی از شب را از خواب برخیز [و قرآن] و نماز بخوان!
این یک وظیفه اضافی برای توست. امید است
پروردگارت تورابه مقامی در خورستایش برانگیزد.

۳. أَمْنٌ هُوَ قَاتِنٌ لِلنَّاسِ سَاجِدًا وَ قَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَ يَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ... (زمیر: ۹)

آیا کسی که در ساعت شب به عبادت مشغول است و در
حال سجده و قیام است و از عذاب آخرت می‌ترسد و به
رحمت پروردگارش امیدوار است [بهتر است یا غافل
ناسیپاس؟]

ب - روایات

۱. امام کاظم ﷺ:

إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَتَمْ صَلَاةَ الْفَرِيضَةِ بِالصَّلَاةِ النَّافِلَةِ وَ أَتَمْ صِيَامَ الْفَرِيضَةِ بِصِيَامِ النَّافِلَةِ.
خداؤند بزرگ، نماز واجب را بانماز نافله و روزه واجب را
باروزه مستحب کامل کرده است.

۲. حضرت رضا علیه السلام:

حَسْنُوا نَوْافِلَكُمْ وَ اعْلَمُوا أَنَّهَا هَدِيَّةٌ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ.
نمازهای نافله را زیبا ادا کنید و آگاه باشید که آنها
هدیه‌ای به پیشگاه خدای بزرگ است.

۱. بحار الانوار، ج ۸۷، ص ۲۷

۲. همان، ص ۲۲

۳. در حدیث قدسی در این باره چنین آمده است:

... وَ إِنَّهُ لَيَقْرَبُ إِلَىٰ بِالنَّافِلَةِ حَتَّىٰ أُحِبَّهُ، فَإِذَا أُحِبَّتُهُ كُنْتُ
سَمِعُهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ وَبَصَرُهُ الَّذِي يَعْصُرُ بِهِ وَلِسَانُهُ الَّذِي يُنْطِقُ بِهِ
وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا إِنْ دَعَانِي أَجَبْتُهُ وَإِنْ سَأَلْنِي أَعْطَيْتُهُ.^۱

بندهام با انجام دادن نوافل چنان به من نزدیک می‌شود که دوستش می‌دارم. و هرگاه دوستش بدارم، گوش او می‌شوم که با آن می‌شنود و دیده او می‌شوم که با آن می‌بیند و زیان او می‌شوم که با آن سخن می‌گوید و دست او می‌شوم که با آن به تلاش می‌پردازد. اگر مرا بخواند پاسخ می‌دهم و اگر چیزی درخواست کند به او عطا می‌کنم.

ج - رهنمودها

امام خمینی^{ره}:

خدای تعالیٰ به لطف کامل خود نوافل را قرار داده تا جبران نقایص آن [نماز واجب] را بنماییم. و البته لازم است حتی الامکان غفلت از این امر نکنیم و نوافل را ترک ننماییم.^۲

مقام معظم رهبری:

نوافل - مخصوصاً نافله شب - وسیله مهمی است. شما ببینید که خداوند متعال در سوره مزمول با

۱. اصول کافی، ج ۲، ص ۳۵۲

۲. شرح چهل حدیث، ص ۴۴۱

پیامبر خودش چگونه حرف می‌زند. بعد از آنکه او را به
برخاستن در شب و تصرع در نیمه شب امر می‌کند،
می‌فرماید: «انا سلنقی علیک قولان ثقیلا». ^۱

۱. بیانات در دیدار با اعضای کادر مرکزی جنبش انقلابی حزب الله لبنان، ۱۲/۱۲/۱۳۷۰.

* ۱۸. دعا و توسل

تبیین

«دعا» یعنی کسی را خواندن تا به دعاکننده توجه کند و مطلوب وی را برآورد.

منظور از وسیله، دست زدن به دامن اولیای الهی است، یعنی انسان با کسانی که به مرحله قرب خدار رسیده‌اند ارتباط برقرار کند و با محبت و توسل به آنان، خود را به خدا نزدیک سازد.

مستندات

الف - آیات

۱. وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادٍ عَنِّي فَأَنَّى قَرِيبٌ أَجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا

دَعَانِ فَلَيَسْتَجِيبُوا إِلَى وَلِيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ. (بقره: ۱۸۶)

هنگامی که بندگانم درباره من از تو می‌پرسند، (بگو)

البته که من به آنها نزدیکم، کسی که مرا بخواند، اجابت

می‌کنم، پس باید دعوت مرابی‌زیرند و به من ایمان

آورند تا به حق و سعادت راه یابند.

۲. قُلْ مَا يَعْبُدُ أِنْكُمْ رَبّى لَوْلَا دُعاُوكُمْ ... (فرقان: ۷۷)

بگو اگر دعای شما نبود، پروردگارم به شما عنایتی نمی کرد.

۳. قَالَ رَبُّكُمْ إِذْنُنِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ أَنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاهِرِينَ. (غافر: ۶۰)

پروردگار شما گفته است مرا بخوانید تا خواسته شما را اجابت کنم و کسانی که از عبادت من استکبار می ورزند به زودی با خواری و ذلت به جهنم داخل می شوند.

توسل:

۴. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ. (مائده: ۳۵)

ای کسانی که ایمان آورده اید! تقوای الهی پیشه کنید و برای تقرب به خدا وسیله بطلبید و در راه او جهاد کنید، باشد که رستگار شوید.

۵. وَلَوْا نَهُمْ أَذْظَلُّمُوا أَنفُسَهُمْ جَاءُكَ فَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفِرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوْجَدُوا اللَّهَ تَوَابًا رَحِيمًا. (نساء: ۶۴)

و اگر این مخالفان، هنگامی که به خود ستم می کردند (و فرمانهای خدا را زیر پا می گذارند) نزد تو می آمدند و از خدا طلب آمرزش می کردند و پیامبر هم برای آنها استغفار می کرد؛ خدا را توبه پذیر و مهریان می یافتند.

ب - روایات

۱. پیامبر اکرم ﷺ:

الدُّعَاءُ مُنْخُ الْعِبَادَةِ.^۱

«دعا» مغز و حقیقت عبادت است.

۲. پیامبر اکرم ﷺ:

الدُّعَاءُ سِلَاحُ الْمُؤْمِنِ وَعَمُودُ الدِّينِ.^۲

دعا سلاح مؤمن و ستون دین است.

۳. امام علیؑ:

الدُّعَاءُ تُرْسُ الْمُؤْمِنِ.^۳

دعا، سپر مؤمن است.

ج - رهنمودها

امام خمینی^{ره}:

همین دعاهاست که رابطه معنوی میان خالق
و مخلوق، و رشته پیوند میان عاشق و معشوق است،
و وسیله‌ای است برای درآمدن به اندرون قلعه محکم،
و چنگ زدن به آن دستاویز استوار و ریسمان پر توان.^۴

مقام معظم رهبری:

۱. دعا، مظہر بندگی در مقابل خداوند و برای تقویت

روح عبودیت در انسان است.^۵

۱. میزان الحکمه، ج ۳، ص ۲۴۵.

۲. اصول کافی، ج ۴، ص ۲۱۳.

۳. همان، ص ۲۱۴.

۴. شرح دعای سحر، ص ۳۲.

۵. خطبه‌های نماز جمعه تهران به امامت رهبر معظم انقلاب اسلامی، ۱۳۸۵/۷/۲۱.

۲. این نعمت به برکت ارتباط با خدا به دست می‌آید.
جبهه به شما این نعمت را اعطا کرد. بر شما است که آن را حفظ کنید. نگویید نمی‌شود. با توجه، تصرّع، نافله، گفت و گوی نیمه شب با خدا و توسل به حضرت ولی عصر ارواحنا فداه – که سید و سالار و بزرگ ما اوست – این نعمت را حفظ کنید. همه چیزها به او برمی‌گردد.^۱

۱. در دیدار فرماندهان و مسئولان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ۱۳۷۴/۶/۲۹.

* ۱۹. گرفتن روزه‌های مستحبی

مستندات

الف - آیات

... وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ... أَعْدَ اللَّهُ أَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرًا عَظِيمًا.

(احزاب: ۳۵)

... مردان وزنان روزه‌دار... خداوند، بخشش و پاداش
بزرگ برایشان مهیا کرده است.

ب - روایات

۱. رسول خدا ﷺ :

صُومُوا تَصْحُوا.^۱

روزه بگیرید تا سالم بمانید.

۲. و نیز همان حضرت ﷺ :

مَن صَام يَوْمًا تَطْوِعًا فَلَوْ اعْطِي مِلَءَ الْأَرْضِ ذَهَبًا مَا وَفَى
أَجْرَهُ دُونَ يَوْمَ الْحِسَابِ.^۲

۱. بحار الانوار، ج ۹۶، ص ۲۵۵.

۲. وسائل الشیعه، ج ۱۰، ص ۴۰۴.

هر کس یک روز داوطلبانه روزه بگیرد، اگر به اندازه زمین طلا به او داده شود، اجر خود را کامل دریافت نکرده است و فقط در روز حساب (و قیامت) اجر کاملش را دریافت می کند.

۳. و نیز می فرماید:

مَنْ صَامَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِّنْ كُلِّ شَهْرٍ كَانَ كَمَنْ صَامَ الدَّهْرَ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَ يَقُولُ: «مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا».^۱

هر کس در هر ماه، سه روز روزه بگیرد، مانند کسی است که همه عمر روزه گرفته باشد؛ زیرا خداوند عز و جل می فرماید: «هر کس یک کار نیک کند، ده برابر آن برایش منظور شود».

ج - رهنمودها

مقام معظم رهبری:

روزه، موجب تقواو به وجود آورنده تقواست؛... روزه یک نوع پرورش روح شماست. شما می توانید اندامهای روحتان را با روزه پرورش بدھید و تصفیه و پاکیزه بشوید و طهارت پیدا کنید.^۲

۱. مستدرک الوسائل، ج ۷، ص ۵۱۲.

۲. سخنرانی در دیدار با اقشار مختلف مردم (روز سی ام مبارک رمضان)، ۱۳۶۹/۲/۶.

○ ٧. نظم و آراستگی

مستندات

الف - آیات

۱. إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفَّاً كَانُوهُمْ بُنيانٌ
مَرْصُوصٌ. (صف: ٤)

به یقین خداوند کسانی را که در راه او می جنگند و در
برابر دشمن صفا آرایی کرده و چون بنیادی پولادین
جلودشمن رامی گیرند دوست می دارد.
۲. إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدْرٍ. (قمر: ٤٩)
ما هر چیزی را به اندازه (وروی حساب) آفریدیم.

ب - روایات

۱. امیر مؤمنان ﷺ :

أُوصِيكُمَا وَجَمِيعَ أَهْلِي وَوَلَدِي وَمَنْ بَلَغَهُ كِتَابِي بِتَقْوَى اللَّهِ
وَنَظَمَ امْرِكُمْ:^١

١. نهج البلاغه، فيض، نامه ٤٧، ص ٩٧٧

شما را (ای حسن و حسین) و همه خانواده و فرزندانم
و هر کس را که نوشته من به او می‌رسد، به تقوای الهی
و نظم در کارهایتان سفارش می‌کنم.

۲. امیر مؤمنان ^{عليه السلام} خطاب به سپاهیان خود در صفين:
فَسَوْوا صُوفَّكُمْ كَائِبِيَانِ الْمَرْضُوصِ.^۱

صفهای خود را در مقابل دشمن بیارایید و چون
دیواری بنیادین آرایش بگیرید.

۳. امام کاظم ^{عليه السلام}:
اجْهَدُوا فِي أَنْ يَكُونَ زَمَانُكُمْ أَرْبَعَ سَاعَاتٍ...^۲

سعی کنید که اوقات شما (در شبانه روز) چهار بخش
باشد....

ج - رهنمودها

امام خمینی ^{رهنما}:

۱. و البته باید همه امور بر نظام و نظم باشد، ... حفظ
نظم از واجبات الهی است.^۳

۲. کارها باید روی نظام و قاعده صورت گیرد، تکرار می‌کنم،
کارها وقتی روی نظام و قاعده و برای خدا بود، دیگر
خوبی نیست، چه کسی کشته شد، چه کسی کشت.^۴

۱. وسائل الشیعه، ج ۱۵، ص ۹۵، ح ۲۰۰۵۷؛ الکافی، ج ۵، ص ۳۹.

۲. تحف العقول، تصحیح غفاری، ص ۴۳۳، اسلامیه.

۳. صحیفه نور، ج ۱۵، ص ۱۵.

۴. همان، ج ۱۶، ص ۶.

مقام معظم رهبری:

۱. انضباط نظامی از ایمان و عقیده سرچشمه می‌گیرد و نظم و آموزش و رعایت مراتب، به عنوان وظیفه‌ای دینی رعایت شود.^۱
۲. اساس کار نظام و نیروهای نظامی نظم و انضباط است. اگر نظم داشتید، هم نیروهای انسانی و هم سلاح و تجهیزات و هم امکانات شما به دردтан خواهد خورد، ولی اگر نظم نداشتید، چنانچه نیروی انسانی و سلاح و تجهیزات و امکانات و پول هم داشته باشید، به دردtan خواهد خورد.^۲

۱. پیام به چهارمین مجمع بزرگ فرماندهان و مسئولان دفاتر نمایندگی ولی فقیه در سپاه، ۱۳۷۰/۶/۲۵.

۲. در مراسم اعطای نشان فتح به فرماندهان سپاه و ارتش در عملیات بیت المقدس، ۱۳۶۸/۷/۵.

* ۲۰. رعایت حدود شرعی و عرفی در آراستگی ظاهری فرد

مستندات

الف - آیات

۱. قُلْ مَنْ حَرَمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالظَّيَّابَاتِ مِنَ
الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا... (اعراف: ۳۲)

(ای رسول!) بگو چه کسی زینت خدارا که برای بندگان
خود بیرون آورده و نیز روزی های پاکیزه را حرام کرده
است؟ بگو: این برای کسانی است که ایمان آورده‌اند.

۲. يَا أَبْنَى آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدُ كُلِّ مَسْجِدٍ... (اعراف: ۳۱)
ای فرزندان آدم! زینت خود را هنگام رفتن به مسجد، با
خود بردارید....

۳. وَ مَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلُهُ نَارًا خَالِدًا
فِيهَا.... (نساء: ۱۴)

هر کس خدا و پیامبرش را نافرمانی کند و از حدود خدا
تجاوز نماید، (خدا) اور ابرای ابد داخل دوزخ می‌کند.

ب-روایات

۱. در سیره پیامبر اکرم ﷺ نیز آمده است که هرگاه ایشان قصد خروج از منزل یا پذیرفتن کسی را داشت، موی سر خود را شانه می‌زد، سر و وضع خود را مرتب می‌کرد، خویش را می‌آراست و برای آنکه تصویر خود را ببیند در ظرف آبی می‌نگریست. وقتی علت این امور را پرسیدند، فرمود:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُحِبُّ مِنْ عَبْدِهِ إِذَا خَرَجَ إِلَى إِخْرَانِهِ أَنْ يَتَهَيَّأَ
لَهُمْ وَيَتَجَمَّلُ.

خداؤند متعال دوست دارد، هنگامی که بندهاش به سوی برادرانش می‌رود، خود را برای دیدار آنان آماده کند و بیاراید.

۲. امام علیؑ فرمود:

لِتَرَيْنَ أَحَدَكُمْ لِأَخِيهِ الْمُسْلِمِ إِذَا أَتَاهُ كَمَا يَتَرَكَّنُ لِلْغَرِيبِ
الَّذِي يُحِبُّ أَنْ يَرَاهُ فِي أَحْسَنِ الْهَيَّةِ.

آن‌گونه که هر یک از شما خود را برای بیگانه‌ای می‌آراید که دوست می‌دارد او را در زیباترین شکل ببیند، باید برای برادر مسلمانش نیز خود را همان‌گونه بیاراید.

۱. بحار الانوار، ج ۱۶، ص ۲۹۴

۲. همان، ج ۷۹، ص ۲۹۸

۳. وقتی امام حسن مجتبی^ع به خاطر ظاهر زیبا و آراسته‌اش از سوی عده‌ای ناگاه، مورد انتقاد قرار گرفت، در پاسخ آنان فرمود:

إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ وَيُحِبُّ الْجَمَالَ^۱

خداؤند زیباست وزیبایی را دوست دارد.

* ۲۱. نظم و انضباط سازمانی

مستندات

الف - آیات

۱. أَنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَى امْرٍ جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتَّى يَسْتَأْذِنُوهُ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكُمْ أَوْلَئِكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ... (نور: ۶۲)

مؤمنان واقعی کسانی هستند که به خدا و پیامبرش ایمان آورده‌اند و هنگامی که در کار مهمی همراه او باشند، بی‌اجازه او جایی نمی‌روند. کسانی که از تواجده

می‌گیرند، به راستی به خدا و رسولش ایمان آورده‌اند.

۲. مَا كَانَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ وَمَنْ حَوْلَهُمْ مِنَ الْأَعْرَابِ أَنْ يَتَخَلَّفُوا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ وَلَا يَرْجِعُوا بِأَنفُسِهِمْ عَنْ نَفْسِهِمْ... (توبه: ۱۲۰)

مردم مدینه و بادیه‌نشیان را ترسد که از [فرمان] پیامبر خدا سرباز زند و جان خود را عزیزتر از جان او بدانند.

۳. وَ مَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةً إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ امْرًا ان
يَكُونَ لَهُمُ الْغَيْرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ. (احراب: ۳۶)

هیچ مرد و زن مؤمنی را نرسد که چون خدا
و پیامبرش در کاری حکمی کردند آنها را در کارشان
اختیاری باشد.

ب - روایات

۱. حضرت علی علیہ السلام به مالک اشتر توصیه می کند:
وَاجْعَلْ لِرَأْسِ كُلِّ أَمْرٍ مِنْ أُمُورِكَ رَأْسًا مِنْهُمْ لَا يَقْهَرُهُ كَبِيرُهَا
وَلَا يَتَشَتَّتُ عَلَيْهِ كَثِيرُهَا.

بر هر یک از کارهایت چنان سرپرستی بگمار که
بزرگی کار بر او چیرگی نیابد و فزونی کار آشفته اش
نسازد.

۲. و در کلامی دیگر:
وَاجْعَلْ لِكُلِّ إِنْسَانٍ مِنْ خَدَمِكَ عَمَلًا تَأْخُذُهُ بِهِ، فَإِنَّهُ أَحْرَى أَنْ
لَا يَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ خِدْمَتِكَ.^۲

برای هر یک از کارگزارانت کاری ویژه تعیین کن که
بتوانی بازخواستش کنی که این، زمینه بی مسؤولیتی
و وانهادن کارها به امید یکدیگر را، بیش از پیش
می زداید.

۱. نهج البلاغه، نامه ۵۳

۲. همان، نامه ۳۱، بخش پایانی.

۳. و نیز:

وَ لَا يَكُونَ الْمُحْسِنُ وَالْمُسِيءُ عِنْدَكَ بِمُنْتَهَةٍ سَوَاءٌ فَانٌ فِي
ذلِكَ تَرْهِيداً لِاهْلِ الْأَخْسَانِ فِي الْأَخْسَانِ وَ تَدْرِيئاً لِاهْلِ
الْأَسْاءَةِ عَلَى الْأَسْاءَةِ وَالْأَرْجُمَ كُلَّا مِنْهُمْ مَا أَلْزَمَ نَفْسَهُ.^۱

و هرگز نیکوکار و بدکار در نظرت یکسان نباشند که این، نیکوکاران را در نیکی کردن بی‌رغبت و بدکاران را به کارهای زشت تشویق می‌کند. هر کسی را به همان چه که تعهد کرده بازخواست کن.

ج - رهنمودها

امام خمینی^۲:

مبدایک وقت در یک جایی برخلاف مقررات و برخلاف نظم عمل بکنیدا این یک امری است [که] برای همه کشور ما هست؛ برای همه نهادهای کشور ما هست که باید انتظام، نظم را، مقررات جمهوری اسلامی و مقررات حکومت اسلامی را باید موبه مودریافت کنند و موبه مو عمل کنند و برخلاف مقررات عمل نکنند. این یک مطلب اسلامی است....^۲

مقام معظم رهبری:

۱. در سپاه باید انضباط نظامی از ایمان و عقیده سرچشمه گیرد و نظم و آموزش و رعایت مراتب به

۱. همان، نامه ۵۳، بند ۵۲۱.

۲. صحیفه نور، ج ۱۳، ص ۲۶.

عنوان وظیفه‌ای دینی رعایت شود و در عین حال، روح برادری و تقدّم از زیر دست و ارزش‌گذاری براساس ارزش‌های معنوی رواج روزافزون داشته باشد.^۱

۲. شکل و آرایش ظاهری و منظم بودن لباس و منظم بودن حرکات و آداب نظامی در سپاه بایستی روز به روز تقویت بشود... آنچه ما اصرار داریم، وجود آداب و سنن و رسوم انضباط‌آمیز است... بنابراین، نظم و سلسله‌مراتب و رعایت فرماندهی و وحدت و تمکن و اقتدار و دستور فرماندهی، یکی از کارهای لازم است که باید انجام بگیرد.^۲

۱. روزنامه جمهوری اسلامی، ۵ آبان ۱۳۷۰.

۲. در مراسم ششمین دوره فرماندهی و ستاد دانشگاه امام حسین (ع)، ۱۳۸۸/۸/۲۹.

* ۲۲. نظم و انضباط فردی

مستندات

الف - آیات

۱.إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ. (بقره: ۲۲۲)

به یقین خداوند، توبه کنندگان را دوست دارد و پاکان را نیز دوست دارد.

۲. لَمْسُجِدٌ أُسِّسَ عَلَى النَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَنْتَهُرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ.

(توبه: ۱۰۸)

مسجدی که از روز نخست بر پایه تقوا بنا شده،
شایسته‌تر است که در آن - به عبادت - بایستی. در آن
مردانی هستند که دوست دارند پاکیزه باشند و خداوند
پاکیزگان را دوست دارد.

ب - روایات

۱. رسول خدا^{صلی الله علیه و آله و سلم} می فرماید:

اغسلوا ثيابكم، و خذوا من شعوركم، واستاكوا، و تزيينا، و
تنظفوا...!^۱

لباسهای خود را بشویید، موهای خود را اصلاح کنید،
مسواک بزنید، آراسته و پاکیزه باشید.

۲. و نیز می فرماید:

تنظفوا بِكُلِّ مَا أَسْتَطْعُمُ، فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى بَنَى الْإِسْلَامَ عَلَى
النُّظُافَةِ وَلَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا كُلُّ نَظِيفٍ.^۲

(ای مسلمانان) هر چه در توان دارید پاکیزه باشید. چرا
که خداوند تبارک و تعالی، اسلام را بر نظافت بنا نهاده
است و کسی داخل بهشت نخواهد شد مگر آنکه پاکیزه
بوده باشد.

۳. امام کاظم^{علیه السلام} می فرماید:

اجْهِدُوا فِي أَنْ يَكُونَ زَمَانُكُمْ أَرْبِعُ سَاعَاتٍ سَاعَةً لِمُنَاجَاهَةِ اللَّهِ
- وَسَاعَةً لِأَمْرِ الْمَعَاشِ وَسَاعَةً لِمُعَاشَرِ الْأَخْوَانِ وَالثَّقَاتِ
الَّذِينَ يَعْرُفُونَكُمْ عَيْوَبَكُمْ وَيَخْلُصُونَ لَكُمْ فِي الْبَاطِنِ وَسَاعَةً
تَخْلُونَ فِيهَا لِلذَّاتِكُمْ فِي غَيْرِ مُحَرَّمٍ وَلَهُذِهِ السَّاعَةِ تَقْدُرُونَ
عَلَى التَّلَاثِ سَاعَاتٍ.^۳

سعی کنید اوقات شما (در شبانه روز) چهار بخش باشد.
بخشی برای مناجات، بخشی دیگر جهت کار و تلاش

۱. نهج الفضاحه، ص ۷۲.

۲. ميزان الحكمه، ج ۱۳، ص ۶۳۴۳.

۳. تحف العقول، ص ۴۳۳، تصحیح غفاری، اسلامیه.

بخش سوم معاشرت با برادران و مردمان مورد اعتماد که عیوبتان را به شما می‌نمایانند در حالی که در این عمل اخلاص دارند و بخش آخر را هم به لذت‌های حلال اختصاص دهید زیرا با این بخش بر انجام تکاليف وظایف آن سه بخش دیگر توانامی شوید.

ج - رهنمودها

مقام معظم رهبری:

انضباط در داخل نیروها، انضباط واقعی و عمیق باشد؛
نه انضباط صوری محض. البته، انضباط صوری هم لازم است. انضباط، یعنی هر فرمانبری خودش را ملزم اخلاقی و وجدانی بداند که فرمان فرمانده را عمل بکند.
این کار، نه فقط در مد نگاه او، بلکه همان جایی که چشم او هم نمی‌بیند، فرمان او باید عمل بشود. انضباط به معنای واقعی، همین است.^۱

۱. سخنرانی در دیدار با فرماندهان یگانهای عمدۀ عملیاتی نیروی زمینی و هوایی نیروز، ۱۳۶۸/۱۲/۵

○ ۸. صبر

تبیین

صبر عبارت است از اینکه انسان در قلب خود، استقامت داشته باشد تا بتواند به هنگام مصیبت، شدت و سختی، کترل نظام نفس را در دست گرفته و از جاده عقل و شرع، خارج نشود. صابر کسی است که در مصائب و سختیها، استقامت به خرج داده و از پادرنیاید و هجوم رنجها و سختیها او را نلغزاند و از جاده عدالت، خارج نکند.^۱

مستندات

الف - آیات

۱. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِسْتَعِينُوا بِالصَّابَرِ وَالصَّلَوةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ. (بقره: ۱۵۳)

ای اهل ایمان! از صبر و نماز یاری جویید که خدا با صابران است.

۱. ترجمه المیزان، ج ۱۱، ص ۱۴۱.

۲. فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ... (احقاف: ٣٥)

مانند پیامبران با عزم و اراده در مقابل سختی‌ها صبر و استقامت داشته باش.

۳. فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا. (معارج: ٥)

پس صبر کن؛ صبری زیبا.

ب - روایات

۱. امام صادق علیه السلام:

الصَّبْرُ مِنَ الْإِيمَانِ بِمَنْزِلَةِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ فَإِذَا ذَهَبَ الرَّأْسُ

ذَهَبَ الْجَسَدُ كَذَلِكَ إِذَا ذَهَبَ الصَّبْرُ ذَهَبَ الْإِيمَانُ.

صبر در [پیکره] ایمان، به منزله «سر» در بدن است. اگر سر از بدن جدا شود، بدن نابود می‌شود؛ همین طور با رفتن صبر، «ایمان» از میان خواهد رفت.

۲. پیامبر اکرم صلوات الله عليه و آله و سلم:

الْإِيمَانُ نِصْفٌ قِنْصُفٌ فِي الصَّبْرِ وَنِصْفٌ فِي الشُّكْرِ.^۲

۳. امام علی علیه السلام درباره اقسام صبر می‌فرماید:

الصَّبْرُ تَلَاقُ الصَّبْرُ عَلَى الْمُصِيَّةِ وَالصَّبْرُ عَلَى الطَّاغِيَةِ وَالصَّبْرُ

عَنِ الْمُعْصِيَةِ.^۳

صبر بر سه گونه است: صبر بر مصیبت و صبر بر اطاعت و

صبر در خویشتن‌داری از گناه.

۱. اصول کافی، ج ۲، ص ۸۷.

۲. ميزان الحكمه، ج ۱، ص ۳۰۲.

۳. تحف العقول، ص ۱۴۶.

ج - رهنمودها

مقام معظم رهبری:

صبر در سه عرصه است: صبر بر طاعت، صبر از معصیت،
صبر در مصیبت... در این سه عرصه، یک بار در مسائل
شخصی باید ملاحظه کرد - که مهم است و من و شما
بیشتر از دیگران باید به آن اهمیت بدهیم - یک بار در
عرصه مسائل اجتماعی و سیاسی و عمومی و ملی و
همگانی که آن مخصوص من و شماست؛ یعنی مبتلا به
آحاد مردم نیست؛ آنها اینجاور چیزهایی ندارند؛ مال
ماهاست؛ مال من است، مال شمای دولتی است، مال
شمای قضائی است، مال شمای تماینده مجلس است،
مال مسئولین است.^۱

۱. دیدار روسای سه قوه و مسئولان و مدیران بخششای مختلف نظام، ۱۹/۶/۱۳۸۷.

* ۲۳. صبر در عبادات

تبیین

منظور از صبر در عبادات این است که انسان وقتی می‌خواهد یک امر عبادی انجام بدهد، از طولانی شدن آن ملول و خسته نشود.^۱

مستندات

الف - آیات

۱. وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبِّهِمْ بِالْغَدَاءِ وَالْعَشِيِّ
يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا...
(کوف: ۲۸)

نفس خویش راهمراه کسانی پایدار بدار که خدای خود را به صبح و شام می‌خوانند و وجه خدا را خواهانند

۱. اقتباس از سخنران رهبر معظم در دیدار روسای سه قوه و مستوان و مدیران بخشهای مختلف نظام، ۱۳۸۷/۶/۱۹.

و در طلب زینت زندگی دنیا چشمان (نظر و توجه) خود را از آنان مگردان.

۲. وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا. (مزمل: ۱۰)

در برابر آن چه (دشمنان) می‌گویند شکیبا باش و به طرزی شایسته از آنان دوری گزین.

۳. ...رَبَّنَا أَفْعُ عَيْنَنا صَبَرَأَ وَثَبَتْ أَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ. (بقره: ۲۵۰)

پروردگار!! بر ماشکیبایی بیار و ما را ثابت قدم گردان و بر کافران پیروز ساز.

۴. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِنُوا بِالصَّابِرِ وَالصَّلُوةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ. (بقره: ۱۵۳)

ای اهل ایمان! از صبر و نماز یاری جویید که خدا با صابران است.

ب - روایات

۱. امام علیؑ می‌فرماید:

الصَّبَرُ عَوْنَ عَلَى كُلِّ أَمْرٍ.^۱

صبر و پایداری در هر کاری یاور انسان است.

۲. و نیز فرمود:

الصَّبَرُ ثَمَرَةُ الْأَيْمَانِ.^۲

صبر، میوه ایمان است.

۱. شرح غرر الحكم، ج ۱، ص ۱۹۶.

۲. همان، ج ۱، ص ۱۷۸.

۳. پیامبر اکرم ﷺ:

مَنْ صَبَرَ عَلَى الظَّاعِنَةِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ سِتَّمَائَةَ دَرَجَةً مَا يَئِنَ الدَّرَجَةُ إِلَى الدَّرَجَةِ كَمَا يَئِنَ تُخُومُ الْأَرْضِ إِلَى الْعَرْشِ.^۱

هر کس در طاعت صبر کند خداوند به او ششصد درجه مقامی می‌دهد که بین هر درجه تا درجه دیگر به اندازه عرش تافرش است.

ج - رهنمودها

امام خمینی رهبر اسلام:

باید سعی کنند که قدمی از احکام خدای تعالی منحرف نشوند و احتیاط کامل را رعایت نمایند. باید با صبر انقلابی به قضاوی بنشینند. دادگاه‌ها حق ندارند نیروی مسلح از خود داشته باشند. باید بر طبق قانون اساسی عمل نمایند.^۲

مقام معظم رهبری:

صبر بر طاعت یعنی وقتی که یک کار لازم را، یک کار واجب را، یک امر عبادی را، اطاعت خدا را می‌خواهید؛ انجام بدھید، از طولانی شدن آن ملول و خسته نشوید؛ میان راه رها نکنید. حالا مثلا در امور عبادی ظاهری، شخصی، فرض کنید که فلان نماز مستحبی که طولانی است، یا از فلان دعای طولانی انسان خسته نشود؛ این

۱. الکافی، ج ۲، ص ۹۱.

۲. صحیفه امام، ج ۱۲، ص ۲۰۵.

صبر بر اطاعت یعنی این، از ادامه روزه ماه رمضان، از ادامه توجه به خدا در نمازهای واجب و فرائض، از توجه به قرآن، انسان ملول نشود؛ خسته نشود. این صبر بر طاعت است.^۱

۱. دیدار روسای سه قوه و مسئولان و مدیران بخششهاي مختلف نظام، ۱۳۸۷/۶/۱۹

* ۲۴. صبر در برابر معاصی

تبیین

منظور از صبر در برابر معاصی، صبر و پایداری انسان در برابر اشیاق نفس به گناه می‌باشد. داستان یوسف که در قرآن ذکر شده، نمونه بارز صبر در مقابل معصیت است.

مستندات

الف - آیات

۱. وَلَتَسْمَعُنَّ مِنَ الَّذِينَ أَوْتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَذْيَ كَثِيرًا وَإِنْ تَصِرُّوا وَتَتَقَوَّا فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ. (آل عمران: ۱۸۶)

از زیان اهل کتاب و مشرکان آزار فراوان خواهید شنید اگر شکیبایی کنید و پرهیزگار باشید نشانه قدرت اراده شماست.

۲. أُولَئِكَ يَجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا... . (فرقان: ۷۵)

آنان به پاداش صبری که کرده‌اند غرفه بهشت پاداش یابند.

ب - روایات

۱. امام باقر ع:

الصَّابِرُ صَبَرَ أَنْ صَبَرَ عَلَى الْبَلَاءِ حَسَنٌ جَمِيلٌ وَأَفْضَلُ الصَّابِرِينَ
الْوَرَعُ عَنِ التَّحَارِمِ.^۱

صبر بر دو قسم است: صبر بر بلایا که خیلی خوب است
و بالاترین صبر اجتناب از محارم الهی است.

۲. امام علی ع:

الصَّابِرُ صَبَرَ أَنْ صَبَرَ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ حَسَنٌ جَمِيلٌ وَأَحْسَنُ مِنْ ذَلِكَ الصَّابِرُ عِنْدَ مَا حَرَمَ اللَّهُ.^۲

صبر بر دو قسم است؛ صبر در مصیبت‌ها که خیلی
خوب است، بالاتراز آن صبر نزد محramat الهی است.

ج - رهنمودها

مقام معظم رهبری:

صبر از معصیت یعنی در مقابل معصیت، کف نفس
کردن، باز همان استقامت، باز همان استحکام. در مقابل
اطاعت، استحکام آن جور است؛ در مقابل معصیت
استحکام به این است که انسان جذب نشود، اغوانشود،
تحت تأثیر شهوت قرار نگیرد... از این بالاتر، صبر در
مقابل گناهی است که این گناه فقط دامن شخص را
نمی‌گیرد، دامن مجموعه را می‌گیرد.^۳

۱. الکافی، ج ۲، ص ۹۱.

۲. بحار الانوار، ج ۷۰، ص ۱۸۴.

۳. دیدار روسای سه قوه و مسئولان و مدیران بخششای مختلف نظام، ۱۳۸۷/۶/۱۹.

* ۲۵. صبر در مصائب

تبیین

صبر بر مصیبت: خداوند برای امتحان و پرورش مؤمن، گاهی کمبودهایی در زندگی او از قبیل: فقر، بیماری، فقدان دوستان و آشنایان و... پدید می‌آورد، تا ضمن محاکم زدن بندگان خود، آنان را با صلاحت محکم و مقاوم بار آورد. انسان باید در مقابل این گرفتاری‌ها، با پایبندی به دستورات دین، مقاوم و استوار ایستاده، با کمک خواستن از حق تعالی، در پی حل مشکلات برآید.

مستندات

الف - آیات

۱. وَلَيَأْتُنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ
وَالنُّفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرُ الصَّابِرِينَ. (بقره: ۱۵۵)

به یقین همه شما را با چیزی از ترس، گرسنگی و کاهش در مالها و جانها و میوه‌ها آزمایش می‌کنیم؛ و بشارت ده به استقامت کنندگان.

۲. وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأَمُورِ. (لقمان: ۱۷)

در برابر مصیبتي که به تو می‌رسد، شکیبا باش که این از کارهای مهم است.

ب - روایات

۱. امام علیؑ:

مِنْ كُنُوزِ الْأَيْمَانِ، الصَّبْرُ عَلَىٰ الْمَصَابِ...^۱

از گنجینه‌های ایمان، شکیب بر گرفتاری‌ها است.

۲. امام باقرؑ:

مَنْ صَبَرَ عَلَىٰ مُصِبَّةِ زَادَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عِزًّا عَلَىٰ عِزَّهُ.^۲

هر کس بر مصیبتي شکیبایی کند، خداوند بزرگ، بر عزّتش می‌افزاید.

۳. حضرت علیؑ خطاب به حکمران مکه:

وَ لَا تَكُنْ عِنْدَ النَّعْمَاءِ بَطِرِّاً وَ لَا عِنْدَ الْبَأْسَاءِ فَشِلَّاً.^۳

هنگام خوشی‌های فراوان زیاد شادمان نباش و وقت سختی‌ها سست و ترسان مشو!

ج - رهنمودها

امام خمینیؑ:

باید صبر انقلابی داشته باشید؛ ملت باید صبر انقلابی داشته باشد. ملتی که پنجاه و چند سال در فشار و

۱. شرح غرر الحكم، ج ۶، ص ۲۱.

۲. بحار الانوار، ج ۸۲، ص ۱۲۹.

۳. نهج البلاغه، نامه ۳۳، ص ۹۴۲.

اختناق و ظلم و تعدی صبر کرد، باید صبر انقلابی
داشته باشد، آرام باشد.^۱

مقام معظم رهبری:

صبر در مصیبت هم که معنایش این است که حوادث
تلخی برای انسان پیش می‌آید؛ فقدانها، فراغها، مرگ و
میرها، دست‌تنگی‌ها، بیماری‌ها، دردها، رنجها و از این
قبيل حوادث تلخ. این حادث انسان را در هم نشکند،
خيال نکند که دنیا به آخر رسیده است... گاهی مصائب
شخصی انسان است، گاهی مصائب عمومی است.^۲

۱. صحیفه امام، ج ۷، ص ۱۲۸.

۲. دیدار روسای سه قوه و مسئولان و مدیران بخششای مختلف نظام، ۱۳۸۷/۶/۱۹.